

Operáció

— Mik azok a fekete pontok a festményen...? — kérdezte a diákok.

— Hol? Nem tudom, mit tetszik mondani — szólt a kérdező.

— Várjon, már én sem látom — mondta —; eltűntek a foltok, de az előbb még ott voltak... ott voltak a szemem előtt!

Másnap, harmadnap megint látta a kisebb-nagyobb szabálytalan foltfor mákat, de csak rövid ideig — legfeljebb egy vagy fél percig —, s akkor ismét eltűntek, de következetesen, mind gyakrabban megjelentek, sőt később ösz-szefolyva, úszó rongyfoszlányok alakjában hintáztak a szeme előtt.

Mitől lehet? Úgy gondolta, keveset aludt, kimerült, hosszú éjszakákon sokat olvasott...

— Fáj a szeme?

— Nem fáj, de a foltok megint itt vannak... megjelentek!

Levette fekete szemüvegét. Megnedvesített zsebkendővel megtörölte mind-két szemét. Az ijesztő feketeség ismét eltűnt, de most már különös fáradtság nyomta szemhéját.

Mi baj lehet? Kellemetlen, idegesítő a közérzete, szinte őrjítő! Szembetegség? ... Biztosan az!

Rosszul aludt. Rémképeket látott; vak emberek fehér bottal tapogatták a járdaszéleket. Ő is köztük volt... kislány fogta a kezét, s vitte az utca másik oldalára. Tegnap is, álmában sötét éjszakában járt, s a vihar éles homokot szórt vörös szemhéja alá; felrebbent, öklével véresre dörzsölte a szemét. Másnap ismét megjelentek a foltok, de rögtön el is oszlott az ijesztő fekete rém, az úszó, füstszerű fátyol.

Orvoshoz! El kell mennie az orvoshoz. Igaz, ma egy éve már megnézte a szemét — gyakran könnyezett —, de a szemcseppek nem használtak semmit. Szakkönyveket is lapozott, de lehet, idegességében érvényest nem talált bennük. Emésztette magát. Visszagondolt előbbi életére, cselekedeteire, munkáira. Mi rosszat tehetett, hogy megjelent egy csúnya szembetegség fenyegető előjele... lehet belőle vakság?! Lehet, mert a fekete pontok, az ijesztő sötét foltok napról napra nagyobbodnak...

Talán ütés, erőltetett emelés, a munkától végsőkéig kifáradt szem elernyédése az okozója? Hogy is történt csak? Tényleg sokat olvasott, este, félsötétben, és emelt is; súlyos, nagyméretű képet vett le a falról és akasztott vissza... és az oleander nehéz dézsáját is többször megemelte, és... és még, ki tudhatja, mit nem csinál egy munkásember... sokszor kétrét hajolva alapozta vásznait, s az öregkor mozdulatai már nem rugalmasak.

Gondolta, még vár az orvossal. Nem kell sietni. Hátha tényleg csak fáradtság, s a pihenéstől elmúlik. De nem! A következő nap ijedt meglepetéssel veszi észre a szeme alsó részén megjelent sötét foltot. Kicsi az egész, 5—6 mm hosszú és alig 2—3 mm széles. Dörzsöli a szemét, de most már nem tűnik el a kis, sötét domb alakú folt onnan, ahol a szemgolyó az alsó szemhéjjal találkozik. Vigasztalja magát... talán csak a szemhéja duzzadt meg a sok dörzsöléstől, s a folt csupán árnyék. Árnyék? Végzi napi munkáját, de egyre csak a bajra gondol, egyre nyugtalanabb lesz.

Orvoshoz! — nincs mit várni... pedig irtózik az orvosoktól; nehéz bejutni hozzájuk, mindig sietnek, és annyi a beteg. S aztán, úgy nagyjából, ismeri is a túlterhelt orvosok munkáját. Pár évvel ezelőtt operálták. Érdekes az eset, nem felejtheti el: egy napon forróságot érzett ágyékában baloldalt. Orvos barátja, akinek elpanaszolta, azonnal meg is mondta: bizonyára hernia, ágyéksérv. Meg kellene nézni... a sérv kitüremkedik, látszik. — Te is megnézheted — mondta.

Tükör elé állott. Érzékeny ujjával kereste a kitüremkedést. Meg is találta; mogyorónyi nagyságú puha kis dudor volt. Barátja operációt ajánlott. Úgy mondta: — Kicsi a sérv, kicsi lesz a műtét.

A kórház igazgatója vállalta a könnyűnek látszó operációt. Hamarosan minden előkészítés megtörtént, és az érzéstelenítő injekciót gerincébe kapta. Lefeküdt a hosszú asztalra. Nem félt, sőt az operációs nagy tükörben nézegette magát s az orvosok minden mozdulatát. Fejét egy műtősnő kendőbe fogta ugyan, de azért mégis hallotta: — Nem, nem ott... egy kicsit feljebb. — Hol? Még jobbra vagy feljebb? — Törölje a vért, hogy jobban láthassuk! — Mit, mit mond? — Nem itt van, hát hol? — Akkor hol!? — ...tanácskozott a két orvos...

Összevarrták. A nyolc nap alatt, amíg feküdt, egyre ismételték: — Gyenge a hasfala, vigyázni kell, hordjon sérvkötőt, ne emeljen, ne fárassza ki magát...

Gyenge a hasfala!? Az nem lehet...! Egész életében sportolt, atletizált, úszott, evezett, birkózott.

Mi történhetett... hol a hiba?!

Hetekkel később fülébe is jutott: amint a műtőasztalra lefeküdt, a mogyorónyi sérv becsúszott a hasszalagok közé... eltűnt, és nem találták meg..., de sietni kellett, és... és összevarrták. Összevarrták operáció nélkül!

Az orvos is ember, magánélete van, gondjai, passziói vannak, és mindenhez szerencse kell.

Végre bejutott a szemorvoshoz. Elmesélte a tüneteket. Mondta, hogy festőművész, sokat ír, rajzol, fest lámpavilágnál is, pedig tudja, hogy a neonfény fölötte ártalmas. Az orvosnő — kevés beszédű — atropin-kezelés után fénytükörrel néz a szemébe. — Hát igen — mondja —, látszik valami... lehet agydagaganat, de inkább retina-szakadás. Apró cédulát ír; kéri a klinika főorvosát, vegye kezelés alá. Közben nagyon megijeszti: — Ha nem operáltatja meg magát, elveszíti a szeme világát... és ha nem késlekedik, sikeresebb lesz a műtét...

Szédülés környékezte, az orvostól lassan kitámolygott...

Nincs szörnyűbb csapás, mint a vaktság! Minden más testi fogyatkozás sokkal könnyebben elviselhető. A süketség, a kéz vagy láb bénasága nem foszt

MOHI SÁNDOR: ÖNARCKÉP

MOHI SÁNDOR: AKT

meg a szellemi munkától, a világ szépségeinek örömeitől. A vakság kíméletlen, kegyetlen, értelmetlen sötét börtön, koromfekete sóvárgás, iszonyú szomjúság a tudatba vésődött mennyei fényesség után. A született vak boldogtalanságánál csak a szerzett vakság dühe a nagyobb. Az utóbbi ismeri a valóságot, látta az égbolt sziporkázó csillagait, az aranyló mezőket, a vizek bűbájos tükrét, szeretője hívogató, szépséges idomait. Az előbbi mit sem tud semmiről; kikapogtat ugyan közeli formákat, hallja a zene ütemét, szagokat, illatokat, ízeket szűr ki..., de milyen is az a fény, milyen is az a szín — a piros, a kék, a mezők tüneményes zöldje, az aranyló búzakarász sárgája, milyen a leányzó üde arca, szemének mosolya, a virágok megfejthetetlen vonzása, a haragos ég fensége... milyen?... Örök, szomjúságos titok marad. Akik látnak, nem tudják, milyen mérhetetlen gazdagok! Nem ismerik megvásárolhatatlan értékét annak, amit ingyen osztogat a pazarló Természet.

*

Három hétig feküdt leragasztott szemmel, mozdulatlan. Sokszor úgy érezte, letép magáról minden kötést, minden ragacsot... nem bírja tovább, inkább a halál... Az első napokban nem evett, nem ivott. A háton fekvés mozdulatlansága, a sötétség börtöne elkésérette, elvette minden erejét. Belei kiszáradtak, nyelve szájpaddlásához tapadt. Nem kívánt élni... csak hűsleges felesége sírása rázta fel megtört idegeit, élesztgette a letargiás állapotot. A közöny teljessé vált. Az idő is megállt, nappalok-éjszakák egybefolytak, dátumok megszűntek. Csak könnyörgésre nyitotta száját, csak akarata elvesztésével győzött ápolója parancsa. Nagyon lefogyott, szakálla megnőtt. Szájába kávéskanállal került az étel, amit csak óvatosan adagolt a reménykedő szeretet. A ritka székelés tusáii undorral vegyes önmegvetést váltottak ki belőle.

A nők nagyon erősek. Sok dologban messze felülműlják a férfiakat: kitaratók, bátrak, önfeláldozók, szeretettel átitatott lények. Nélkülük az élet elképzelhetetlen vakság.

Az élnivágyás csak lassan jelentkezett. Már nem bánta, ha arcát megtörülük, ha megfésülük, ha szájába reszeltalmát tesznek. Az orvosok naponta megnézték, de szemét kinyitni nem bírta.

Eltelt a kitérő három hét. Szigorú rendelkezést kapott: megmozdulni, felülni, egy-két lépést tenni!

Lábadozott. Visszagondolt az elmúlt hetekre: az első orvosi kivizsgálás után még bement az intézetbe, korrigált és bosszankodott, mert a diákok csak immel-ámmal dolgoztak. Ott hagyta őket, és tíz órákor már az orvosprofesszor előszobájában várakozott. Megvizsgálták. Betűket olvastak, nagyokat-kicsiket. Utána látómező-próba, majd a professzor vakító fényes tükörrel nézett pupilláján keresztül. Megtalálta a szakadást, a jobboldali szemgolyó felső jobb-sarkának hátsó részén. — Girlandszerű kis hézag — mondta —, másfél centi hosszúságban....

Agyba került, mozdulatlan háton fekvésben. Harmadnapig négyen is megnézték fénytükros készülékkel. A szakadásról nagyított rajz készült színes kivetelésben. Érdekes, hogy a leragasztott szeme kerek látómezejének alján határozottan látta a szakadást, a fekete körszeletet. A következő napon a folt három párhuzamos abroncsszerű vonallá alakult, míg a harmadik napon átlatászó pontozású patkó formává ritkult. Visszatapadás folyamata játszódott le, s mindezt a leragasztott szem befelé nézésén keresztül világosan látta.

A professzor és kísérete jól ismerte e folyamatot. Tapasztalatból is tudták, hogy a természet ereje korrigálni igyekszik a hiányokat. Eltűnt tehát a szakadás, de — amint mondták — az operáció szükséges. A megszakadt retina fekvő, nyugodt helyzetben néhány nap alatt magától helyrecsúszhat, de a test mindennapi tevékenysége közben — saját súlyánál fogva — ismét leszakad. Rögzíteni kell tehát... az operáció szükséges!

Saját magával tusakodott. Számba vette esélyeit: hatvanéves rég elmúlt, s idős korban az operáció — még ha sikerül is — komplikációval járhat: tüdőgyulladás, gyomorrenyheség s egyéb különféle bajok...

Mit tegyen? Rábeszéltek... megadta magát...

Közvetlenül az operáció előtt ismét megvizsgálták. Aztán, fél óra múlva, a műtőasztalon fekvő a kerek fényes tükör alatt. Lepedőkkel takarták be, csak a beteg szem maradt fedetlen. Körülötte halk szavak hangzottak... s nemsokára, lenyírt szemöldöke mellett, három fájdalmas szúrást érzett. A farába kapott injekció is hatott, és már nem bánta, akármilyen lesz... Tompa melegség öntötte el. Arcában veríték csorgását érezte, majd egy gép halk dübörgése mellett szemében, agyában a tűz forróságát... s égetett hús szaga tolt az orrába.

— Még egy kicsit... — súgta a professzor, s az orr tövében, a szeme belső sarkában ismét érezte az elektromos túlnyomását, az égetett hús szagát. Rosszul lett. Agyában tért magához. Felesége mellette sírt. Finom ösztönével érezte, hogy a professzor verítékes arccal figyel... s hallotta megjegyzését: — Operáció után mind ilyen sápadtak...

*

A műtét normális lefolyását egy ismeretlen körülmény zavarta, amire sem a klinikán, sem az orvos barátokkal való magánbeszélgetések alkalmával nem sikerült kielégítő választ kapnia.

Hogy is volt?

Az operáció után néhány nappal, egyik éjszaka, úgy 1—2 óra között, leragasztott szemével magába befelé nézve, határozottan úgy látta, mintha fejében vékony, kígyózó, lilás színű vezetéken keresztül folyadék kúszott volna, gyorsan-gyorsan, feljebb-feljebb, míg hirtelen — úgy tűnt — szilárd falba ütdöve visszalocsant, majd elvékonyodva s egyre átlátszóbbá válva a magasban eloszlott. Utána rögtön őrült gyorsasággal kezdett forogni körülötte a szoba. Feje — kinyában — balra billent, s a nyaka alatt levő törülközőhurkáról lecsúszott. Ettől az önkéntelen mozdulattól félig-meddig megszűnt a kegyetlen körforgás, de a fejét többé nem merte visszatenni kezdeti helyére.

A gárdaorvos nem hitt a „mesének“. Úgy mondta: lehet, a fülfoladék mozgása okozta... A válasz nem elégtette ki, s így nem tudhatta, mi történt valóban. De attól az éjszaktól — sok ideig — egyensúlyhiány s a vele egyszerre megjelent nagy szédülés miatt hetekig csak széket, asztalt vagy falat fogva sikerült pár lépést tennie. A megkérdezettek, akiket hasonló szem-bajjal operáltak, mit sem tudtak ilyen szédüléstről...

Ez az állapot a klinika elhagyása után is egyre fokozódott. A professzor szerint nem az operációtól van. De hát mitől? A kért analizisek mindent rendben találtak: vérnyomás, szív, vizelet stb..., de a belgyógyászok a szemet okolták...

Lexikonban olvasta: „Szédülés (vertigo) 1. Az egyensúly bizonytalanságának érzése, amelynek gyakori következménye a tántorgás, sőt az egyensúly teljes elvesztése. Sokszor a külső tárgyak látszólagos forgásának érzésével jár (szemizombénulásoknál, fülbetegségeknél, Menière-kórnál, kisagy-, hid-nyúlt-agybetegségeknél, mérgezéseknél); 2. rohamban fellépő elhomályosodása az eszméletnek, mint az apoplexiás bántalom legenyhébb alakja; 3. agyvértelesség folytán fellépő bizonytalanság érzése, a szemek elhomályosodása, fülzúgás stb. kíséretében, mint az ájulás enyhe alakja; 4. előjöhethet egészséges embereknél mint magassági Sz. v. gyors forgás következtében.“

*

Sok ideig fekete szemüvege kicsi világos pontján keresztül nézte a világot; sokszor tántorgott, sokszor megbotlott, de senkinek sem mert bevallani, hogy néha elesett. Karja felemelése, hirtelenebb fordulás, lehajlás vagy egyszerűen csak sötétség az egyensúly elvesztésével járt, ami rögtöni zuhanást okozott. Mosakodás vagy egyéb hasonló tevékenység ilyen körülmények között félelmetes műveletté vált.

A három hónapi betegszabadság alatt csak lassú javulás mutatkozott. Hite is elhagyta, nem mert remélni; feje — mintha nehéz vaskalap szorítaná; nyaka merevsége — közvetlen a nyakszirt alatt — csak masszírozásra engedett; s a szeme — a legdrágább kincs — örökös könnyben úszva, egyre siratta a még friss „foltozást“.

Az idő a legjobb orvos — mondják. Kínosan, gyötrelmesen eltelt. A műtetre sokszor már nem is gondolt, megnyugodott; bezárkózott fekete szemüvege szűk világába. De a szédülés, az elesés fenyegető veszedelme nem engedte felejteni. Folyton résen volt! Nem a haláltól félt, de irtózott egy magatehetetlen paralitikus állapottól, egy ostoba szélhűdéstől. S a „legjobb orvos“ élelmet, vizet, napfényt, levegőt, hangulatot, megfelelő dózisokban adagolva, lassan bizakodóvá tette a már kialudni készülő reménységet.

Mohi Sándor

Szabálytalan filmkockák

1. Walt Disney-ről a rajzfilm ürügyén

A rajzfilm „elasztikus“ műfaj. Körvonalai, határai még meglehetősen bizonytalanok. Nehéz érdemben szólni róla, annál inkább, mert nagyon is egyoldalú a rajzfilm-műveltségünk. Csak a Walt Disney-filmeket ismerjük, s ennek talán az a magyarázata, hogy évtizedekig egyeduralgó volt a rajzfilm-piacon. A „titkát“, gondolom, már sokan próbálták megfejteni. Richard Schickel-könyve tényszerűen tárgyalja az életútját, idéz pró és kontra véleményeket, megpróbálja több oldalról megvizsgálni a kérdést.